СВОБОДА — SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРҐАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРҐАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ — РІК XXXII. — Число 94. — Джерзи Сіті, Н. Дж., второк, 22. квітня, 1924.

VOL. XXXII. — No. 94. — Jersey City, N. J., Tuesday, April 22, 1924. — THREE CENTS

Мають робити заходи для зміни іміґраційного закона.

ВАШІНҐТОН, 20. квітня. — Іміґраційний проект конґресмена Джансона передано нині спеціяльній конференції представників обох палат конґресу, яка має тепер усунути з нього суперечности та передати ще раз під голосоване сенатови та палаті послів.

Члени сеї конференції заявляють, що будуть старатися усунути з нього постанову про повну заборону японської іміґрації, проти котрої протестує японський уряд.

Конґрес став послідними днями діставати велике число протестів проти нового закона. Межи иншим внесла такий протест Федеральна Рада Церков, котра обєднує всі протестантські церкви у Злучених Державах; вона називає сей закон невідповідним.

ЖЕРТВИ ПРОМИСЛУ В ОДНОМУ СТЕЙТІ ЗА ОДИН МІСЯЦЬ.

ОЛБАНІ, Ню ЙОРК, 20. квітня. — Промислове бюро при стейтовім уряді подає, що в місяцю марті погибло в фабриках стейту Ню Йорку 166 робітників.

Найбільше нещасних випадків було в металевих промислах, відтак при всяких будовах, далі при чищенню вікон. За тим ідуть випадки на елевейторах.

В сьому числі подано 6 смертий від так званих професіональних недуг, себто недуг, викликаних працію.

НОВА ДІТОЧА Й МОЛОДЕЧА ОРҐАНІЗАЦІЯ.

НЮ ЙОРК, 20. квітня. — Юнія робітників та робітниць, занятих при виробі жіночої одежі, збирається дати почин до заснування нової орґанізації для дітий та молодежи.

Нова орґанізація має бути щось в роді пластунів („скавтів"), з тою ріжницею, однак, що не буде в ній мілітаристичних та антисуспільних признак.

ЗБИРАЮТЬСЯ ДО ПОСЛУХАННЯ В СПРАВІ ОБМЕЖЕННЯ ЗАКОНА ВОЛСТЕДА.

ВАШІНҐТОН, 20. квітня. — На понеділкове переслухане в справі обмеження закона Волстеда збирається велике число всяких делеґацій від клюбів, юній, орґанізацій, тощо. Будуть теж прочитувати письма й телеґрами від всяких одиниць та товариств у тій справі. Переслухання будуть відбуватися перед комітетом палати послів для судових справ.

ЧИ ВАЖНІ МЕЖИДЕРЖАВНІ УМОВИ ПРО ПРОГИБІЦІЮ?

ВАШІНҐТОН, 20. квітня. — Конґресмен Такер вніс внесення, щоби судовий комітет палати послів розслідив, чи умова межи Злученими Державами та Анґлією про ревізії на кораблях аж до 12 миль годиться з постановами американської конституції.

ЗАПОВІДАЮТЬ РЕВОЛЮЦІЮ В МЕТАЛЕВІМ ПРОМИСЛІ.

ВАШІНҐТОН, 19. квітня. — Перед сенатовим рільничим комітетом відбуваються тепер переслухання щодо винайму урядових фабрик на Масел Шолс. Перед комітетом станув Атербері, містоголова Пенсилвенійської зелізниці, та заявився проти віддавання сих фабрик для вжитку Форда. Місто сього він радив віддати сі фабрики для вжитку нового підприємства Гукер-Гвайт-Атербері, іменем котрого він обіцював, що фабрики будуть виробляти новий метал, що заступить сталь та зреволюціонізує цілий зелізний промисел.

МОНОПОЛІЗАЦІЯ ФОТОҐРАФІЧНОГО ПРОМИСЛУ.

ВАШІНҐТОН, 20. квітня. — Федеральна промислова комісія ствердила, що підприємство Істмен Кодак Ко. має в своїх руках конополь у виробі фотоґрафічних апаратів. Через те комісія заборонила підприємству входити в нові умови з другими підприємствами, через які сила Істмена Додака ще більше малаб зрости.

ЗАВОДЯТЬ РАДІО ДЛЛЯ ПУБЛИЧНОЇ ОХОРОНИ.

ЛАРЧМОНТ, Ню Йорк, 20. квітня. — Міський уряд постановив завести для місцевої поліції радіо (бездротний телефон). Може він посилати вістки на 600 миль довкола. Вживати його мають для давання сиґналів поліції про злочини.

БОРОТЬБА ЗА БОНУС.

ВАШІНҐТОН, 20. квітня. — Демократичні сенатори, які завзялися добути для ветеранів великої війни бонус у готівці, починають вагатися, а декотрі з них заявляються за тим, щоби покинути боротьбу за бонус у готівці з огляду на те, що президент Кулидж такий закон певно заветує.

З ПЕРЕДВИБОРЧИХ ЗАХОДІВ.

ВАШІНҐТОН, 20. квітня. — Провідники републиканської партії кажуть, що дотеперішні вибори делеґатів на конвенції сеї партії показують, що на ній більшість буде мати Кулидж.

Серед демократів знова найбільше прихильників покищо має нюйорський ґубернатор Смит, а за ним Мекаду.

Прихильники кандидатури Кулиджа бачуть найбільшого суперника для нього в пенсилвенійськім ґубернаторі Пиншi, і тому секретар скарбу Мелон завязав спеціяльний комітет для поборювання кандидатури Пинша.

НЕБУВАЛИЙ ЗЕЛІЗНИЧИЙ ВИПАДОК.

ШИКАҐО, Илинойс, 20. квітня. — Зі шопи для льокомотив на стації зелізниці Болтимор енд Огайо вирвалася якась без машиністого зелізнича льокомотива та пігнала зелізничим тором. По дорозі вдарила вона переїзджаючий тором автомобіль, вбила в ньому 4 осіб, ранило 2, а відтак гнала далі, поки не попала на конець тору та не перевернулася.

Поліція розвела слідство та арештувала чотирох робітників, що мали нагляд над шопою. Один з арештованих каже, що він бачив, як якийсь чужий чоловік зіскочив з машини на кілька хвилин, заким вона рушила з місця.

СВЯТОЧНІ ЗАТРОЄННЯ.

В Брукліні захоріли на Великдень 21-літний Антін Боп та його жінка. Захоріли вони так нагло на корчі в жолудку, що навіть не мали сили встати та покликати лікаря. Їх сусіди почули їх стогни та покликали лікаря. Зі зізнань хорих лікар догадується, що вони захоріли на затроєння жолудка, наївшися цукорків, які продають у формі великодних яєць.

НАЙМЕНШИЙ ІНЖИНЄР НА СВІТІ.

В Білгороді здав із добрим успіхом останні іспити 23-літній архитект, Воя Сініч, котрий виглядає на пятилітнього хлопчика. Сініч на пятому році життя перестудився був дуже і перейшов операцію у Відні. З цього часу вже не розвивався фізично нітрохи. Сініч є знаменитий спортсмен, головнож цікавиться футболем (копаним мячем), кінною їздою й плиwацьким спортом. Він є один із найліпших пливаків у Білгороді.

ЧИ ПЯТНИЦЯ Є НЕЩАСЛИВИЙ ДЕНЬ?

Три великі нещастя, які по черзі навістили все в пятницю корабель „Сі Лайон", утвердили погляди забобонних людей котрі кажуть, що пятниця є днем нещастя для тих, котрі мають щонебудь до діла з морем. Що такої думки є також люде на контаненті, видно з цього найліпше, що в пятницю значно менше подорожних їздить зелізницями, як у инші дні.

Що торкається анґлійської фльоти, то можна сконстатувати, що пятниця для неї не була досі днем нещастя. Цікаво, що в той день Британці вигравали найбільші морські битви. Велику еспанську армаду розбито в пятницю 29. червня 1588 р. В пятницю 13. червня розбито зовсім фльоту Ван Флетова на півночі Форленда. Славний Блейк звів найбільшу битву в пятницю 20. квітня 1657 р., а знову в календарі записано, що 30. серпня 1779 розбито американську фльоту при берегах Нової Анґлії. Родней відніс велику побіду над французами 1. квітня 1782, а в пятницю 13. вересня знищила зовсім анґлійська фльота зєдинену французьку й еспанську фльоту в Ґібралтарському проливі. Пятниця в Америці також щасливий день. Колюмб відплив у пятницю, в пятницю відкрив Новий Світ і в пятницю вернувся до Еспанії. Великий державний муж Джордж Вашінґтон родився в пятницю. Зате здається пятниця найнещасливіщий день для театрів, а в понеділок публика найгостріще кує театральні вистави. Найнещасливіщий день на суші мав би бути второк. Переглядаючи ріжні списи, часописи, судові акта, доходимо до висновку що найбільше нещасть, пожеж суперечок, злочинів припаде на второк. Инші кажуть, що найгірший день у тижні, то субота що тоді найбільше доконується злочинів і убивств. Понеділок найнещасливіщий день для більшости торговців і промисловців. Щодо сього згідні ріжники, торговці харчів, торгові т. д. Середа, то день весілля. Більшість одружіння заключують у середу. Питання, як цей день [illegible] нещасливий?

ТРИ ЖІНКИ Й ОДИН ЧОЛОВІК.

В Берліні перед карним судом станув купець Ґардт, обвинувачений за біґамію (двоженство). Обвинувачений перед війною жив у Росії і там оженився. Коли по війні вернув до Німеччини, покинув жінку й дитину й оженився в друге, а перше подружжа затаїв. Друге подружжа небаром скінчилось судовим розводом. Ґардт оженився в трете. Та небавом вигринула перша жінка й впімнулася за свої права першенства. Обвинувачений боронився цим що Троцький оженився вдруге таксамо як і він. А він (Ґардт) гадає, що наслідком перевороту його подружжа зробилось неважне. Радше піде до вязниці, як мавби жити з першою своєю жінкою. Всі три жінки були присутні на росправі. Коли прочитано присуд: три роки вязниці, підсудного напали корчі. Тут на лаві свідків счинився лемент і всі три жінки кинулися серед голосних проклонів проти несправедливих суддів, щоби ратувати Ґардта, що лежав на долівці наче непритомний. Таке то жіноче серце! Треба хіба було Соломона, щоби погодив їх.

ВЕСІЛЛЯ ДОЧКИ РАБІНА ЧУДОТВОРЦЯ.

В Марамороському Сиготі відбулося весілля дочки тамошнього надрабіна. Місто змінило з цієї нагоди свій вигляд. Вже наперед зїздилися гості не лише з усіх сторін Румунії, але й Чехословаччини, Мадярщини Польщі, все прихильники рабіна чудотворця.

В весільному торжестві взяло участь богато тисяч осіб, які принесли з собою весільні дарунки вартости міліон леїв. На першому місці подарків стоїть весільний дарунок віросповідної громади Мармарошського Сигота вартости 50.000 леїв. Префект міста Міґаль на час весільних торжеств зніс був пашпортовий і візовий примус для гостей на граничному мості між Чехословаччиною й Румунією біля Слатини (Солотвини). Перед весільними торжествами дано обід на 300 накрить для вбогих міста М. Сигота.

ВОЛИНСЬКИЙ ВОЄВОДА.

Польська преса доносить, що на днях має бути іменований волинськім воєводою Сломіньскі (ендек). Теперішній воєвода Сроковскі відкликаний до міністерства заграничних справ.

ВАТАЖОК МУХА ПОТРЕБУЄ КОНЕЙ.

Ватажок Муха, про котрого ми вже писали кілька разів, зацікавив на добре цілу польську пресу. Посол Рабскі у „Курєрі Варшавскім" помістив обширну статтю про цього ватажка. Рабскі добачує в Мусі не звичайного опришка, а совітського аґента-провокатора. Каже, що Муха має до розпорядимости яких пятьдесять чоловік. З ними нападає. Доказано є, що Муха богато разів погордив ріжними дорогоцінностями, одіннями, прикрасами, але ніколи не забував забрати зі стайні коней. Сам Муха запитаний раз людьми, чому все нападає, відповів коротко: „Я вояк і скоро побачите, навіщо мені коней". Муха тепер із своїм відділом; кіньми, мітрайлєзами, рушницями і ґранатами так добре заосмотрений, що села на які нападе, виглядають наче обляжені правильним військом. Рабскі взиває польське правительство щоби на голову Мухи наложити велику нагороду. Та як би це тяжко вдалося польському урядові, видно хочби з того, що на советський бік недавно перейшло польських вояків із паньствової поліції 35 люда в повному однострою!

ЩЕ ЯРКІЙШИЙ „НАРОДОВО-СЦЬОВИ" ВОЄВОДА.

Поголоски про уступленне волинського воєводи Сроковського находять потвердженнє з боку холмського „Нашого Життя". Воєводою має стати Сломінський, Особистий приятель відомого „хієніста" Москалевського, люблинського воєводи й головного комісаря ощадности. Сломінський є теж членом партії „Звйонзек людово-народови", а його признаЧеннє на волинського воєводу являлось би ще дужчим зміцненням реакційно-денаціоналізаторського курсу.

УКРАЇНСЬКИЙ СТОРНИК ПОГОРІВ.

В Сифтоні, Ман., (в Канаді) погорів 26. марта ґенеральний стор п. Ф. Фаріона. Враз зі стором погоріли три прилучені до нього магазини. Шкода виносить около 15.000 долярів, але вся покрита асекурацією. Мешканці Сифтону повитягали велику часть добра зі стору і вратували перед спаленнем.

Огонь зачався з ушкодженого комина.

МекДонал заявляється за повним приняттєм пляну Доса

ЛОНДОН, 19. квітня. — Ремзі Мекданелд, анґлійський премієр міністрів, виголосив у Йорку промову, в котрій зясував становище уряду Анґлії до проектів комісії Доса.

Медонадл заявився за повним приняттєм сього проекту. Після анґлійських міністрів сей проект се найліпша нагода для Европи вернутися до нормальних мирних часів. Всяка спроба зміни в поодиноких точках сього проекту лишень відложить поправу обставин, а не доконає нічого. Колиб відложити справу воєнного відшкодовання на ще два роки, то тоді вже буде за пізно домагатися від Німеччини якихнебудь відшкодовань, бо вона ніяких відшкодовань платити не буде в силі.

НІМЦІ ДОМАГАЮТЬСЯ ЗВОРОТУ РУРЩИНИ.

БЕРЛІН, 20. квітня. — Німецькі ґазети пояснюють проект Доса в той спосіб, що Німеччина малаби назад дістати Рурщину, яку малиб покинути французькі та бельґійські війска.

Німецький уряд лагодиться предложити в тій справі свої пропозиції аліянтам.

ФРАНЦІЯ ДАЛІ ІНТРИҐУЄ.

ПАРИЖ, 20. квітня. — Румунський король Фердинанд постановив лишитися в Парижі, поки його премієр не заключить нового договору з Францією.

Який се має бути договір, сього покищо публично не відомо. Догадуються лишень, що буде він подібний до чесько-французького договору, себто буде він обовязувати одну державу для війскового виступу в обороні другої та до задержання теперішних межинародних договорів.

ВИСТАВА УКРАЇНСЬКОЇ КНИГИ.

ПРАГА, 6. квітня. (Вл. кор. „Свободи"). — Сьогодня тут відкрилась „Вистава Української Книги", впоряджена Українським Видавничим Фондом при Українськім Громадськім Комітеті у Чехословаччині. Нагодою до впорядження вистави послужив 350-літній ювилей першої української книги — „Апостола" Івана Хведоровича, надрукованого дня 15. лютого 1574 року.

У виставі беруть участь усі закордонні й західно-українські наші видавництва. Експонатів дуже багато й серед них є незвичайно цікаві. Тільки українська Америка заступлена на виставі дуже слабо — самими часописами.

Вистава протреває 10 днів.

ВОЗДУШНИЙ КОНҐРЕС.

РИМ, 19. квітня. — У найблизчий второк почнеться тут межинародний конґрес у справі летництва. Конґрес має на цілі розглянути питання вживання аеропланів у війні, та питаня, які права має мати летун, коли вилетить на своїм літаку поза обруб своєї держави.

ФРАНЦУЗИ ЗБИРАЮТЬСЯ ЛЕТІТИ ДО ПІВНІЧНОГО БІГУНА

ПАРИЖ, 19. квітня. — Франція збирається приготовити як найскорше летничу виправу до північного біґуна. Міністерство війни вже й поробило тайні приготовання, щоби перебігти заходи других країв. Виправа малаби початися з островів Шпіцберґів.

ПОДОРОЖ ДОВКОЛА СВІТА ЛІТАКАМИ.

КОРДОВА, Аляска, 19. квітня. — Три літаки з американської експедиції довкола світа вилетіли нині в дальшу дорогу довкола землі, не ждучи на виздоровлення свого команданта Марґина.

ЗАВОРУШЕННЯ В АФҐАНІСТАНІ.

МОСКВА, 20. квітня. — В Афґаністані почалося повстання проти теперішнього уряду. Після звідомлень московського большевицького уряду, повстанне ведуть реакційні елементи, прихильні для анґлійської політики, тоді як теперішний уряд противиться Анґлії, а схиляється до Росії.

ІНДІЙЦІ НЕВДОВОЛЕНІ З ПОЛІТИКИ АНҐЛІЇ.

БОМБАЙ, Індія, 18. квітня. — Місцева індійська преса висловлює невдоволенне, що британське правительство не згодилось вислати до Індії спеціяльної комісії для розгляду замітів населення проти влади.

ЯПОНСЬКИЙ ВОЛОДАР ПРО СПРАВУ ЯПОНЦІВ В АМЕРИЦІ.

ТОКІО, столиця Японії, 18. квітня. — Японський князь реґент Гіроґіто призвав міністра закордонних справ Матсуї і бувшого японського амбасадора у Вашинґтоні ґрафа Чінду на конференцію у справі постанови вашинґтонського Конґресу про виключенне Японців із Злучених Держав.

Він поручив їм старатись, аби справу розвязано вприязний спосіб.

ЯПОНСЬКА ПРЕСА КРИТИКУЄ АМЕРИКУ.

ТОКІО, 18. квітня. — Японська преса дуже остро критикує Злучені Держави і американський нарід ізза постанови Конґресу у Вашинґтоні про виключенне Японців із Злуч. Держав.

Ґазети кажуть, що Американці побиваються за доступом до всіх країв, а у себе вивішують напись: Вступ заборонений. Також вказують на те, що Америка сею постановою робить собі ворогами міліони Азійців.

ЯПОНІЯ НЕ ВІДКЛИКУЄ СВОГО АМБАСАДОРА У ВАШИНҐТОН.

ТОКІО, 18. квітня. — Японський премієр Кійоура заявив звітникам преси, що правительство Японії тепер не гадає відкликувати свого амбасадора Ганіґгру у Вашинґтоні.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays,
at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 8, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES: Three cents a copy		ПЕРЕДПЛАТА: Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates.		В Джерзи Сіті і заграницею.	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$2.75

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.
За оголошення редакція не відповідає.
В Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.
Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тел. У. Н. Союза: 1838 Montgomery.
Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

ЯК „ВОНИ" ПИШУТЬ ІСТОРІЮ.

У берлінській московській ґазеті „Руль" знаходимо таку замітку:

„УКРАЇНЦІ ТА СОВ. ВЛАДА.

Урочисте засідання української академії наук у Київі при участи проф. Грушевського ухвалило резолюцію з висловом привітання совітській владі. Ухвалення цеї резолюції саме підчас професорського процесу, який нині відбувається у Київі, викликає серед населення дуже неприхильне відношенне до Українців".

Цею коротенькою, але многозначною заміточкою, без сумніву скомпоновано в Берліні (пальці знати!), орґан Гесена й Камінки разом убиває двох зайців: 1) компромітує Всеукраїнську Академію Наук і проф .Грушевського, які ні з того, ні з сього „висловили привітанне совітській владі" й 2) ставить зненавиджених Українців у положенне якоїсь незначної партії, бо в читача мусить лишитись враженне, що Українці — це одне, а населенне — щось зовсім инше.

Що-ж кажуть факти?

Маємо перед собою київського „Більшовика" й харківські „Вісти" за цілий місяць березень. В обох цих часописах уміщено докладні звіти про урочисте річне засідання Всеукраїнської Академії Наук, яке відбулось у Київі дня 11. березня. Докладно переповідається зміст промов ректора В. І. Липського, секретаря А. Є. Кримського, академіків Єфремова, Тутковського, Лободи, Птухи та Водчала, переповідається також зміст привітної промови проф. М. Грушевського... Але марно було-б тут шукати за подібною резолюцією. А прецінь же совітські часописи не упустили-б такої нагоди, щоб розтрубіти на цілий світ, що, мовляв, „Академія нас любить і шанує!"...

Так „вони" пишуть історію.

УКРАЇНЦІ НА ХОЛМЩИНІ ПРИ РОБОТІ.

Холмський тижневик Наше Життя у виданню з 30. м. м. пише:

Дня 23. березня відбулось повне засіданне Народнього Комітету Холмщини і Підляша. Річева дискусія розвинулася над 2-ою точкою про політичну ситуацію. Промовляли: Ал. Рочняк, П. Прокопюк, Л. Степанюк, Гр. Новосад, С. Пелех, Адам Васенчук, Андрій Васенчук, П. Кандиба, і Прилепа, І. Дуда та всі холмсько-підляшські посли: Антон Васильчук, Я. Войтюк, С. Каківка, С. Любарський, І. Скрипа, П. Васильчук і сен. І. Пастернак. Представники з місць намалювали жахливу картину занепаду села та безправя над нашим народом Всі підкреслювали зневіре широких мас населення до сойму, більшість якого не здобулась на зміну господарчого положення селян на краще, а в справах національних виявила свою ворожість до всього українського та взагалі не польського.

Посли і сенатор Пастернак дали подрібне справозданне зі своеї парляментарної діяльности. Пос. Я. Войтюк і І. Скрипа вияснили ідеольоґічне становище нового Клюбу УСДП., і заявили, що новий клюб займає чисто клясову позицію.

Над тими справозданнями вивязалась дуже річева дискусія, в якій забирали голос всі члени Комітету.

По закінченню дискусії принято резолюцію А. Рочняка і Антона Васильчука.

В обширно мотивованій резолюції п. Рочняка стверджується нечуване в культурних державах безправе над нашим народом у всіх галузях життя. Від часу виборів і останнього Народнього Зїзду, який в своїх резолюціях протестував проти гнету і польської політики на Холмщині і Підляші, не наступило змін на краще. Права наші заґарантовані міжнародніми трактатами, під охороною міжнародніх чинників, а тому закликає послів порушити оборону тих прав на форум міжнароднім. В справах національної оборони перед навалою польського шовінізму закликає ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ ЄДНОСТИ і витривалости в дальшій боротьбі. Резолюцію п. Рочняка принято одноголосно.

Приняті резолюції пос. Антона Васильчука стверджують, що досі не виконано постанов Народнього Зїзду Холмщини і Підляша з дня 28. травня, 1923. Після ствердження політичних течій в краю, КОМІТЕТ ЗАБОРОНЮЄ НА ТЕРЕНІ ХОЛМЩИНИ І ПІДЛЯША БОРОТЬБУ ПАРТІЙ В НАЦІОНАЛЬНОМУ ПИТАННЮ.

В кінці відбулись перевибори президії, з огляду на уступлення з президії пос. І. Скрипи, Якова Войтюка і М. Ваврисевича зі становища секретаря Комітету.

Вибрано: пос. Семена Любарського головою, Андрія Васенчука заступником голови і Пилипа Кандибу секретарем Комітету.

Вже пізною ночю скінчив Комітет сво їнаради. Останнє засіданне показало політичну виробленість нашого найвищого краєвого національного орґану та національний гарт його членів.

Хоч тернистим шляхом йдемо до свого визволення; хоч не богато досі реально осягнуто ізза тяжких обставин життя, однак шляхи боротьби, спільною громадською думкою висвітлені, стають все яснійші, поступ на них все певнійший.

ДЕПОПУЛЯЦІЯ.

Найприкріща справа сьогодняшньої Франції є слабий ріст, або радше сказати опадання зросту населення. З 36 міліонів мешканців після війни з Прусією 1871 р. число населення у Франції зросло лише о три міліони до 1919-го року. Цим питанням займається в „Нувель Реві" А Мелю. Він каже, що опис Золі про уроди в Парижі не є зовсім пересадний. Згідно з статистикою одного ліонського лікаря є в Ліоні 8 до 9 тисяч народин річно (Ліон має около 800.000 мешканців) а понад 10.000 уродів (недородків виплодків). В Ліоні є 150 повитух, а одна з них говорила лікареви, що кожнього тижня бачить 2 до 3 породи. Клерикали приписують це невідповідному вихованню й зменшенню релігійних почувань, а соціялісти відповідають їм, що треба би видати закон, що духовники мають женитися, а черниці виходити за муж. Тяжко є означити справжню причину цієї суспільної появи, яка Францію ставить далеко позаду Німеччини, Анґлії й Італії. Коли за останніх 50 літ населення Німеччини зросло о 15 процент, в Анґлії о 12 а в Італії о 10.5 то в Франції населення за той час зросло лише о 1.3 процент. Францію один пинатих і синів-одинаків. У старинній Греції, два століття перед Христом, були, по словам Полібея, подібні відносини. „Сьогодняшніх людей — пише грецький історик — оволоділа насолода й лінивство. Не хочуть більше заключувати подруж. Колиж і женяться, то роблять так, що мають лише одну дитину, котрій оставляють наслідство. Це зло шириться потайки, але вельми скоро". Отже сьогодняшні методи знані вже були тому дві тисячі літ. Друга причина зменшення населення Франції є півтора міліона чоловіків, котрі скінчили вже 40-ий рік життя, а ще не є жонаті. Що жінки не виходять за муж, головна цьому причина еманципація й фемінізм. Жінка котра сама працює на себе, не є вже так відповідна для одружіння. Вона виходить щоправда замуж, але це більше флірт як одружіння. Дитина в такім подружю була би лише перешкодою. Одинокий радикальний спосіб, щоби дівчат присилувати до одружіння, було би хіба заборонити їм усяку працю (самособою не домашню), та це неможливо. А й чоловіки не були би мабуть за таким рішенням, щоби кожен флірт мав зараз завершуватися одружінням. І так сьогодняшній стан розвиватисяме й дальше а діти будуть усе більше люксусовим артикулом.

З ГОЛОСІВ ПРЕСИ

СЕРЕД УКРАЇНСЬКОГО МОРЯ.

До українсько-жидівських взаємин на Наддніпрянщині.

(З львівського „Діла").

Наші інформаційні статті про большевицький плян створення жидівської републики над Чорним Морем викликали різкий відгомін в орґані східно-галицьких сіоністів. В цих статтях „Хвиля" добачує погрози погромами. Хоча на ділі сього в згаданих статтях не було, а навпаки: в статті з наддніпрянських кол висловлено недвозначно побоювання, що большевицький проєкт зробиться черґовим, зайвим атутом в руках невідповідальних аелементів для підсичування проти-жидівських настроїв.

Боротьба за Чорне Море являється одним із головних моторів історії України. Опанування берегів Чорного Моря український народ окупив найдорожчою ціною: за обсаду чорноморського побережя заплатив своєю державністю.

Якщо большевики дійсно відважилися би реалізувати свій фантастичний плян (один з найтверезійших умів зпоміж українських Жидів др. А. Марголін уважає його утопією, виграною для шахування сіоністів), так жидівське питання на Україні приняло би зовсім инший, для Жидів небезпечний, а для державно-творчих українських елементів небажаний характер. Бо жидівське питання на Україні мало і має головним чином характер економічно-соціяльний. Як слушно зазначує В. Винниченко в своїй статті та цю тему (в „Новій Україні"), расові, національні, та релігійні моменти в ньому грають тільки підпомогову ролю. Жидівське питання сягає в найдавнійшу добу історії України. Читаючи книжку Майзля (Жидівський патріот); „Geschichte der Juden in Polen und Russland", доводиться дивуватись, що різкі розходження між соціяльно-економічними інтересами українських мас і жидівського елементу (завдяки його упривілейованому становищу з боку пануючої верстви) штучно не видвигнули на перший плян у взаєминах двох народів саме цих зазначених Винниченком моментів. До сього не прийшло завдяки питомій українському народові расовій, релігійній та національній толеранції. Змінити відношення українських народніх мас до Жидів не вдалося пляново насаджуваному юдофобству з боку царату в останніх десятиліттях його істнування. Жидівські погроми, провоковані царською поліцією, мали льокальний, наглядно штучний характер. Брав у них участь міський люмпенпролетаріят, а не селянські маси. Хоч ніде правди діти: в народній творчости рефлекси антаґонізму сягають часів Хмельницького. Всеж ці рефлекси не являються кермуючим елементом у відношенню селянських мас до Жидів. І з боку провідних кол українства ніколи не було спроби якнебудь втягати між боеві кличі українського націоналізму боротьбу з Жидами. Відношення української демократії до Жидів після вибуху Великої Революції все було у найвищім ступні прихильне. Н. Р. надав перший у світі Жидам національно-культурну автономію. Хоча з другого боку — про відношення Жидів до українських державницьких змагань можна говорити тільо з найбільшим сумом.

Жидівські провідні кола, жидівська інтелиґенція і півінтелиґенція — були під домінуючим впливом російської культури. Приймали її Жиди і брали участь в творенні її з питомим їм фанатизмом. Питома їй анаціональність тимбільш облекшувала Жидам приймати її за свою. Не дивуємося, маючи на увазі анальоґію у співучасти Жидів в польській літературі. Хоча ця остання різко націоналістична, ексклюзивна, найдете в ній цілу низку творців, які причалюють до неї з потоптанням особистої гідности. Згадаємо Фельдмана В., який за видвигнення на світло денне божків „Молодої Польщі" удостоївся змішання з болотом навіть з боку тих, що йому завдячують свою славу. Або ціла низка наймолодших найбільш талановитих польських письменників (Тувім, Штерн, Слонімскі і т. д.). Читайте „народову" пресу, а стрінете на кожньому кроці крик на зажиджування польської літератури. І читаючи нпр. скаргу посла А. Слонімского на вороже відношення до нього з боку тих, яким він віддає свою душу, стид збірає за людину, що затратила не тільки національну, а й людську гідність.

Асиміляція з боку московської культури була тим лекша, що вона творилася в боротьбі з тими, що заступали інтереси держави і Жиди, поборюючи своїх гнобителів, стояли в боєвих ряда московської інтелиґенції. І цікаво, що підчас революції на Україні бачимо частійші випадки переходу на бік української культури родовитих Москалів і обмосковлених землячків, ніж Жидів. І то всупереч, як сказано, незвичайно прихильному відношенню з боку української демократії.

Мусимо з повним натиском підчеркнути: ворожі виступи проти Жидів розпочалися на Україні щойно тоді, коли жидівський елемент після большевицького перевороту завдяки свойому невідрадному положенню (скупчення по містах, розвал торговлі і промислу) опинився у великій скількости в большевицьких рядах. Погроми — хоре явище, продукт хорого часу. Вязниця їх з українськими визвольними змаганнями і несправедливо і некорисно для самих же Жидів на дальшу мету. На ділі навіть так ославлений Жидами як погромщик — Петлюра не винуватий у погромах, які йому приписується. Авторітетно констатує це згадуваний вже Марголін („Украина и политика Антанты").

Відношення українства до Жидів залежне в першій мірі від самих Жидів. Бо не тільки Українці мусять усувати площини терть. Це треба робити і Жидам. А в цім напрямі з боку Жидів Наддніпрянської України було і є рішучо за мало зусиль.

Очевидно, наші замітки відносяться виключно до Наддніпрянської України. Бо українсько-Жидівське питанне на західно-українських землях має зовсім инакший характер. Тут в основу взаємин лягли останні два десятиліття Галицької Землі під австрійським дахом. Під польською владою доводиться Жидам боротися з тими самими методами, що й Українцям і Білорусинам.

ДОПИСІ

НЮ КЕНСИНҐТОН, ПА.

Панахида за бл. п. О. Бесарабову.

На поклик нашого пароха, о. Процка, зійшлись женщини нашої громади і ухвалили, що неділя, 30-го марта, має бути днем жалоби і протесту за покійною О. Бесарабовою, котру Ляхи замордували без суду і без доказання вини. Замордували її лишень за то, що була Українкою і що цілим серцем любила свій поневолений народ. На згадану неділю наші патріотичні женщини уставили коло „тетраподу" в церкві, жалібно прибрану браму, а в середині повісили вінець з живих цвітів з портретом пок. Мучениці.

Сей жалібний прибір наших женщин робив дуже смутне враження на присутних; кождому снувались гадки: „Кари Ляхам, кари!" Підчас Служби Божої о. Процко виголосив до сліз зворушаючу промову. Не одній женщинці покотились рясні сльози, почувши з уст наочного свідка, як ляшня мучить наш народ. По Службі Божій почалась панахида. Цілу панахиду відспівав місцевий хор дуже жалібно. Смутні мельодії хору зробили на присутних дуже жалібне враження. Кождому здавалось, що неначе в послідне прощає свою найдорожшу матір. По панахиді женщини пійшли за збіркою на вязнів. Зібрано $56.35, котрі вислано до „Обєднання". Всі гроші призначено на політичних вязнів, котрі мучаться по ляцьких тюрмах. Найбільше труду коло прибрання жалібної брами, вінця та збіркою на вязнів, понесли добродійки: Параскевія Пилипів, Катерина Зорина, Марія Ціжма та Параскевія Калиновська. Честь Вам українські жінки за ваш труд та грошеві датки. Ви дали доказ, що ви любите свою рідну Вітчину і що поділяєте смуток разом з вашими сестрами, котрі караються в ляцькім ярмі. Велика честь співачкам та співакам, котрі не пожалували свого труду, учащали на проби та сим звеличали память нашої Мучениці. Земля пером нашим Героям та Мученикам а для наших ворогів гнобителів пімсти, кровавої пімсти!...

Парохіянин.

МАГАНОЙ ПЛЕЙН, ПА.

Геть з прозвою „Ґріків".

В нашій місцевости є чимало молодіжи, такої гарної на вигляд, що аж мило подивитися. Біда тільки, що ця молодь не має нінайменьшого поняття, із якого народу вони походять і яка того народу минувшина. Слова „Україна, Українець" тут не значуть нічого; старі і молоді прозивають себе „Ґріками".

Чи не смішно, що ніхто не знає по грецьки ніодного словечка, а рахує себе Греком? Бідні ті родичі, що зі старого краю не привезли бодай тільки національної свідомости, щоб знати, що вони Українці!

Це всьо наслідки кацапської і мадярської ідеольоґії тої частини духовенства, яка була у наших горах та на Закарпаттю. Одні тягли до Московщини, а другі хотіли переробити наш нарід на Мадярів, а з усього вийшли в Америці тепер ті нешасні „Ґріки".

Справді потреба подивляти наших братів з угорського боку, що вони, помимо мадярської нагінки і словацької хитрости, всеж таки задержали свою українську народність, хоча і під прозвою Руснак та Русинія. З часом вони певне освідомляться цілком, бо це нарід здібний і бравий. Коли вони раз вступлять на український шлях, то вже ніяка сила не зверне їх із доброї дороги. Це саме відноситься і до наших Лемків. Вже їх тисячі суть свідомими українськими патріотами і їм потреба завдачити створенне усьої доброї роботи в Америці.

Колись наші Лемки по обох боках Карпат, в обновленій і зединеній українській державі, будуть правдивими сторожами західних границь України. Не затопились вони поміж Ляхами, Мадярами і Словаками досі — не втратять вони своеї національної приналежности і тепер, коли український дух росте кожної години. Однак потреба і нам тут подбати, щоби ця українська свідомість поширилася і в Америці.

Вас. За—о.

ПРОВІДЕНС, РОВД АЙЛЕНД.

Протестаційне віче.

Дня 30-го марта с. р. було скликане протестаційне віче в справі бл. п. Ольги Бесарабії.

О годині 7.30 вечером в Базарові Гали віче відтворила гр. Ксеня Рекрут, покликуючи на предсідателя гр. А. Болюха. Сей коротко і ясно вияснив ціль віча і попросив Народний Український Хор з Провіденс аби він відспівав гим американських Українців „Далека ти, а близка нам, кохана вітчино". Про справу бл. п. Ольги Бесарабової реферував І. Шкварок, котрий зясував останні хвилі її життя в польській тюрмі, та представив зібраним загальне положення українських політичних вязнів.

Другим бесідником був український православний піп, о. Микола Зьомбра. Його згадка про релігійну справу викликала на гали замішанне, яке з трудом вдалося предсідателеви заглаїти.

На заклик до збірки вічевики скинули $50.65 на українських політичних вязнів. На закінчення хор відспівав „Думи мої".

Українці з Провіденс, що були присутні на тім вічу зрозуміли, що ми одні сини України, що на всіх однаково тисне те саме ярмо вороже тому пора покинути нам всякі непорозуміння, покинути всіх тих, що не бажають сего порозуміння і взятися до реальної праці. На нас лежить обовязок дати як найбільшу фінансову поміч старому краеви.

Вічевик.

UKRAINIANS WOULD AID COMPATRIOTS IN POLISH PRISONS

Mass Meeting Adopts Resolutions Vigorously Protesting Aagainst Their Treatment.

SAY WOMAN WAS BEATEN TO E D

Say Woman Was Beaten to Death

Fifty Wounds Found on Body of Olga Besarabowa, Resolutions Recite

Hundreds of citizens of Ukrainian descent, members of the United Ukrainian Socities of Providence have adopted resolutions vigorously protesting against the treatment by Poland of the Ukrainian political prisoners in that country. The resolutions adopted at a mass meeting held in this city call upon the President of the United States and the American Congress to make an impartial investigation of the charges and then take such action as may be necessary.

Copies of the resolutions were ordered sent to United States Senator Peter G. Gerry, Congressman Jeremiah E. O'Connell and The Proivdence News.

The resolutions follow:

Whereas the United States of America went to war against Imperial Germany in 1917, in order to free the European people from the Prussian militarism; and

Whereas over one hundred thousand American young lives were lost on the battlefields of France and Belgium in order to make the world safe from the Prussian army which advanced a very short distance from the French capital; and

Whereas over 10,000 young Ukrainians went over across the sea as part of the American army to fight for democracy with the hope that the struggle of the Ukrainian people for their freedom and independence for the last few centuries would end; and

Whereas the 14 points of the late President Wilson acknowledged the freedom and independence of the Ukrainian people as a whole, and

Whereas the treaty of Versailles enslaved over 8,000,000 Ukrainians, who were given to small powers created by the last war in Central Europe namely, Poland, Roumanian, and Czecho-Slovakia; and

Whereas the decision of the Allied Ambassadors of March 14, 1923, enslaved 4,000,000 Ukrainians who reside in East Galicia, the part of Ukraine given to Poladn against the wishes of the Ukrainian people; and

Whereas over 20,000 young men and women of Ukrainian descent have been kept in Polish prisons throughout Poland without any charges against them by the Polish government, their only crime being that they were loyal to the Ukrainian cause; and

Whereas out of the 20,000 over 3,000 have died from starvation and barbaric treatment on the part of the Polish military goevrnment; and

Whereas the Ukrainian shools have been closed, their teachers put in jail, or a heavy fine imposed upon them for teaching the Ukrainian language in Ukrainian private schools; and

Whereas from 1920 until the present time over 600 Ukrainians, including 16 Ukrainian Catho'ic priests, have been murdered or shot by the Polish soldiers without procedure of the law. To these we can add a new victim of the Polish barbaric government, namely, Olga Besarabova, who was tortured and beaten to death by the Polish guards in a Polish prison at Lemberg, Galicia, on Feb. 12, 1924. The impartial investigation on the part of Ukrainian political party and religious organizations shows, that her body was found to contain over 50 wounds, and was buried without notification of her close relatives. She was arrested without a warrant and put in jail and then tourtured for being loyal to the Ukrainian cause.

We, American citizens of Ukrainian descent, appeal to the United States President and to the United States Congress with the hope that some step will be taken by the United States President, who can use his good offices through the Ambassador at Warasw on behalf of the Ukrainian political prisoners in Poland. In the name of justice we appeal to the American womanhood and manhood, and demand impartial investigation on the part of the United States Government of conditions stated above. We hope that our oppeal will be sustained by the majority of American freedom loving people, and some step will be taken by the women's organizations throughout the United States in order to bring this despotic and barbaric treatment of the Ukrainian political prisoners in Poland to an end.

(The Providence News, Providence, R. I., April 3, 1924.)

Т. Ф.

ВИХОВАННЄ В ДАВНИНУ І ТЕПЕР

В давнину перед Христом знаємо два народи: грецький і римський, що мали високо розвинене державне життя і виробили так значну культуру, що вона до певної міри стала основою новочасної цівілізації

Цікаво розслідити, як же виховували Греки і Римляни свою молодіж, що з неї вийшло так богато світлих мужів. І ще важна річ, чи богато змінилося в сучаснім вихованню, та що із старого досвіду придатне для сучасних обставин.

У Греків діти до семи літ виховувалися разом, потім розлучувано хлопців від дівчат. Хлопцям давано педаґоґів і посилано до шкіл, а науку дівчат занедбувано.

Всежтаки маємо відомости, що були й у Греків високо освічені жінки (як Аспазія), що прославилися своїм розумом і товариською огладою.

Під оком матери вчилися вони переважно домашнього господарства.

На загал одначе жіноцтво було темне і забобонне.

Вихованнє хлопців спочивало в руках батька і вчителів.

В грецьких ґімназіях (що всі були приватні) три предмети були найважнійші: граматика, музика й ґімнастика і всім тром уділювано рівну старанність.

Понятте граматики було ширше як тепер. Під нею розуміли не лише уміння читати і писати, але й знання клясиків, особливо Гомера. Граматика мала дати ученикові ключ до зрозуміння не лише слова й письма, але й окружаючих явищ фізичного, та духового життя, без чого людина не може бути інтеліґентною.

Музика і руханка мали бути собі противагою. Музика облагороднювала почування й витворювала гармонію душі.

Руханка виробляла гарт тіла і духа, музика запобігала здичінню й простаковатости характеру, яку сама груба сила звичайно несе з собою.

Метою грецького виховання було витворити дійсного горожанина, сильного тілом і духом (кальокаґатія).

Але не всі грецькі племена держалися однакової системи виховання.

Спартанці цінили головно фізичну силу і військову справність, Атенці розвивали головно духа і видали число фільософів, поетів і мислителів. Инші племена взорувалися на Атенцях, або Спартанцях.

Старинні Римляни, будуючи свою державу серед нечуваних трудношців і безнастанних воєн з сусідами, підпорядкували ціле вихованнє молодіжі державним і військовим потребам. Діти виховувалися більше в родині, хлопці з дівчатами разом. Богаті Римляни брали приватних учителів, переважно Греків, біднійші посилали хлопців до шкіл, що були державні і приватні. В школах панували три напрямки: історичний, реторичний і правничий. Римські ученики вчилися історії, законів і красномовства. Для висших студій не ходили на університет, але побирали їх приватно на ринку, де виступали знамениті промовці, при війску або в уряді. І в тих галузях культури були Римляни найсильнійші. Збудували величезну і сильну державу, в якій самі творили може одну десяту населення, мали ґеніяльних полководців (Цезар), знаменитих правників і державних мужів. Навіть їх мистецтво, хоч менше оріґінальне від грецького, витворило тревалі цінности.

Давна Греція і вічне місто Рим упали, але соками їхньої культури живиться людство донині.

В новочаснім вихованню бачимо серед народів, що тепер живуть на землі, величезні ріжниці. ле є оден тип білої раси, Европеєць, що мимо ріжниць національних, релігійних та инших, виказує деякі подібності виховання.

Чим же ріжниться новочаснє вихованнє від старинного? Головно тим, що збудоване на наукових підвалинах. Для виховання використовується тепер здобутки ріжних наук: історії, психольоґії, ґіґієни, педаґоґії. Напрямки певного виховання раз у раз зміняються і в тім запорука, що воно розвивається.

Є три головні форми виховання: передшкільне, шкільне і позашкільне і три степені: нисший, середний, висший. До нині не рішене питаннє чи краща державна школа, чи приватна.

В високо культурних краях Англії, в Америці переважають приватні школи, реакційно-большевицька Московщина не признає їх зовсім, лише державні. В инших краях істнують поруч державних шкіл, численні приватні.

Ще одна ріжниця між давним шкільництвом і теперішним. Поділ праці привів до великого зріжничковання шкіл. Крім шкіл, що дають загальну освіту маємо ще богато шкіл фахових: реміснячі, торговельні, лісові, малярські, музичні, військові й инші. Нинішні науки так високо розвинені, що ніяка голова не може всіх помістити і навіть одну галузку якоїнебудь науки трудно опанувати. Длятого більше цениться спеціялістів від всезнайків.

Грецького ідеалу виховання нині годі осягнути, бо хлопці, що мають визначний хист до руханки, ті не долюблюють музики, а противно музикальні таланти не подібні до руховиків: ніжні, захуджені, патлаті, пальці тонкі, ноги як сопілки

В військових школах теоретичне знаннє звичайно занедбане, рідко бувають військові старшини з глубокою освітою.

Римське вихованнє також не дасться відновити. Але брак реторичного вишколення прикро дається нераз відчувати. Маємо світлих працьовитих людей, а не вміють промовляти, не вміють передати свого знання другим.

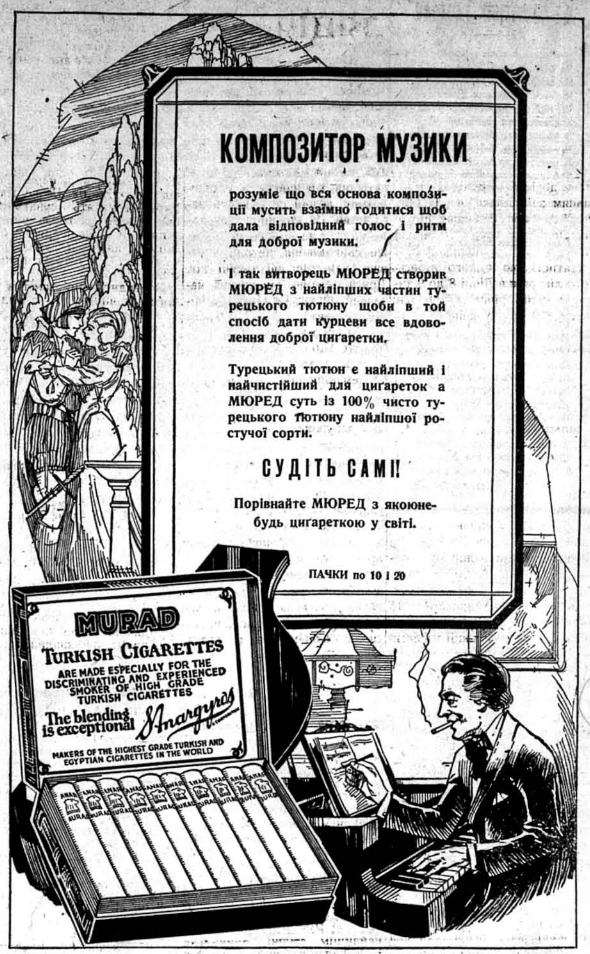
На прикладі большевиків бачимо, яку величезну вагу має красномовство, як вони радикальними, в більшости нездійснимими кличами вміли пірвати маси за собою і так довго їх з успіхом туманять.

Найважнійший досвід сучасного виховання є той, що теорія без практики нічого не варта, так само як практика без теорії. Нині селянин, що хотів би вести господарку прадідівським способом, не вдержиться так само, як і реміснык, що відкидав би нові винаходи та всякі уліпшення.

Поколіннє виховане як будь, не дасть ніколи громадян, здатних збудувати власну державу. Чужа державна школа ніколи не виховає нам таких громадян, яких нам потрібно. Одинокий наш ратунок приватні школи.

Тому всіми силами попираймо наші приватні школи.

25. III., 1924.

НА ЮВИЛЕЙНИЙ ДАР ДЛЯ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМ. ШЕВЧЕНКА У ЛЬВОВІ

Зложили: Український Товариський Клюб в Шикаго 125 долярів. На сю квоту жертвували: др. С. Гриневецький 10 д., др. М. Сіменович 10 д., др. В. Сіменович з женою 30 д., о. Ф. Тарнавський 10 д., о. Н. Сіменович з женою 10 д., Н. Н. 10 д., М. Белеґай з женою 10 д., Р. Смук з женою 10 д., пані К. Стецюкова 10 д., О. Задурович 5 д., др. О. Назарук 10 д., Українські Січовики 4. округа в Гемтранк на руки сем. Лебедя 100 дол., (через Зем. Банк). Обєднаннє місцевих товариств в Гемтранк (голова: Іван Заблоцький, касієр І. Шеремета, секретар Андрей Парта) 35 д., (через Зем. Банк) — Товариство „Обєднаннє" Филаделфія 25 дол., Теодор Коленда (через Зем. Банк) 12 д., о. Лев Сембратович, коляда від шкільних дітий в його парохії 10 дол.

Жите заінтересованнє викликала збірка в Америці а в краю серед кругів учителів середніх дальші скорі посилки дарів, і народніх шкіл. Просимо о щоби можна було обезпечити науковій праці Товариства широкий розвиток. Коли американський робітник шле свою лепту на дар для своєї культурної інституції, то хиба кождий інтеліґент повинен почувати себе також до сього обовязку. Щира подяка всім Жертводавцям! Дари будуть оголощені не тільки в часописі але й у „Хроніці" Товариства.

Виділ.

ЕВГЕН ЧИКАЛЕНКО.

СПОГАДИ, ЩОДЕННИК ТА ЛИСТУВАННЄ.

I. том.

СПОГАДИ.

XV (1902—1903).

(52)

Ювилейне свято М. Лисенка. — Моя подорож з ним у Львів. — Франко. — Відкриття памятника Котляревському в Полтаві і приїзд галицьких делеґатів. — Початок японської війни і наші надії. — Суперечки з приводу війни. — Відношеннє селян до української школи.

Мені давно хотілося побувати в Галичині, давно поривало особисто познайомитися з тамошніми діячами, яких позаочно я знав давно, але самому туди їхати зімою мені не хотілося, а літом, коли найбільше наших людей їздило в Галичину, мені не можна було відлучитися від господарства. 1902 року, коли у Львові орґанізовано було святкуваннє ювилею М. Лисенка і запрохано його на те свято, то Лисенко запропонував мені і Ефремову, як людям незанятим службою, поїхати разом з ним і ми охоче згодилися. Почалася паспортна волокита. Перше всього треба було подати проханнє Поліціймейстерові про видачу свідоцтва „о неимѣніи препятствій" на виїзд заграницю, тоді до Пристава (поліційного комісара), потім до Околодочного (поліційного офіцера), який робив одмітку на прохання, тоді знов до Поліціймейстера за свідоцтвом, потім в Казначейство (податковий уряд) платити досить великий на той час паспортовий податок, аж тоді до ґубернатора за паспортом, потім ще до австрійського консуля за візом. На все оте треба було витратити не меньче тижня, чому Галичане не хотіли вірити і докоряли нам, що нас так мало їздить до Галичини.

На кордоні у Волочиску Лисенка стріла делеґація, в Тернополі вже великий натовп інтеліґенції, а ввечері, у Львові Лисенка на двірці стріли делеґації від ріжних інституцій і сила народу, що вітав його голосними вигуками — „слава". З двірця Лисенка повіз В. Шухевич до себе, а ми з Ефремовим поїхали до готелю, в якому, як нам сказали, мешкає Федір Кіндратович Вовк, що приїхав з Парижу для антропольоґічних дослідів в Галичині. Тут уперше я й познайомився з цим відомим еміґрантом, приятелем Драгоманова та Антоновича, який в 70-тих роках еміґрував закордон і ввесь час жив у Парижі лекціями та працював по антропольоґії, придбавши там титул доктора. Це був тоді вже зовсім сивий, як подобає, по його словам, бути всякому вовкові, незвичайно приємний чоловік. Він стрінув нас дуже радісно, як давно позаочно відомих йому земляків, роспитував нас про український рух на Україні, на якій він не був більше 20 років.

Коли ми записувалися в готелі на картках для приїзжих, і задумалися над графою — який наш „характер", то-б то заняттє, то він росказав, що колись Драгоманов в сій графі написав: „весьма строптивий", що певне й було в дійсности, коли судити по його сестрі Олені Пчілці, та по оповіданням його товаришів.

Ф. Вовк, коли зоставався з нами на самоті, то оповідав багато незвичайно цікавих інцідентів з свого життя в Київі, про Драгоманова, Антоновича та инших Українців. Оповідав багато і про Кузьму Ляхоцького, відомого друкаря Женевської „Громади", як він втік з Київської Тюрми до Львова, а відтіля, під час арешту Франка, був несподівано висланий з Галичини; як він у Відню, не знаючи німецької мови, і не маючи ні шеляга грошей і не знаючи адреси жадного Українця, цілий день стояв на розі якоїсь вулиці і всім, хто подобав на Українця казав: „Січ"; нарешті натрапив на якогось студента Галичанина, що завів його до Остапа Терлецького, про якого він чув від Франка.

1905 року в Женеві, частуючи мене й инчих земляків чудовим власноручно звареним борщем, Кузьма Ляхоцький, рожений на Правобережжю, посеред польського паства, висловив думку, що „для нас тай для самих Поляків ліпше булоб як би їх на Україні всіх вирізати". Отсе гайдамацьке розвязаннє польського питання на Україні, тоді обурило мене і всіх присутних Українців до краю. А тепер, на жаль, польська політика на українських землях, приводить до тої дикої думки не одного Кузьму Ляхоцького...

Тоді у Львові, а потім, бачучись з Ф. Вовком в Петербурзі та у себе в селі, я скільки разів просив його записати свої незвичайно цінні спогади; він все обіцяв і не знаю, може що небудь і знайдеться в його паперах.*)

У Львові, в першу чергу пішли ми з Ефремовим, до проф. М. Грушевського, що тоді вже мав славу найчільніщого українського діяча і якого я трохи знав з Київа; потім до Франка, який жив в своєму будиночкові поряд з вілею Грушевського. Вразило нас страшне безладдє, непорядок в помешканні Франка; жінка його, що походить з роду київських Федоровичів, у яких була фамильною псіхічна хвороба, була тоді „толстовкою" і проповідувала „опрощеніє", а тому й не доглядала за порядком і чистотою в помешканні. Франко видимо не любив приймати гостей у себе в помешканні, бо зараз повів нас до кавярні, де ми й просиділи разом кілька часу. Він зробив на мене надзвичайно гарне враженнє; своїм зовнішнім виглядом, вдачою, поведінкою, він нагадував дуже проф. В. Б. Антоновича; у обох їх відразу почувалася не щоденна талановитість, багатство знаннів і якась особлива простота (яка рідко трапляється у Галичан), що вабила до них всіх хто з ними розмовляв.

Ввечері запросили нас на вечірку до 9. Шухевича, у якого ми познайомилися з силою людей, про яких тільки чули, але тут не було ні Грушівського, ні Франка, що з Шухевичом були тоді в поганих відносинах і нарікали на нього, що він „полонив" Лисенка і показує його тільки там, де сам вважає потрібним.

*) Ф. Вовк умер 1918 року в Жлобині, коли переїздив з Петербургу до Київа.

Другого дня побували ми з Ефремовим і у О. Барвінського, який тоді тримався в стороні від наших знайомих Галичан, бо вони ставилися до нього, як до „угодовця" дуже ворожо. Проте, цінючи заслуги О. Барвінського в справі відродження галицького українського руху, про ще ми знали переважно від його приятеля В. Антоновича, ми вважали потрібним навідати і його, хоч і викликали тим невдоволеннє у наших львівських знайомих.

Не буду описувати тих ґрандіозних концертів, які впоряджені були у великому театрі та в инших помешканнях в честь Лисенка, в ложу якого запрошувано було й нас. Хоровий спів Галичан нам не подобався, що й висловив Лисенко Франкові, коли той запитав його про враженнє, не гадаючи того, що Франко надрукує його вираз, що „Галичане співають, наче панахиду правлять". На бенкеті в честь Лисенка була величезна кількість народу, безконечне число промов, на які врешті відповідав і Лисенко дуже коротенько, бо промовець з його був слабенький. Після одвітної промови Лисенка почалися промови в честь нас, представників з України, що сиділи всі троє коло Лисенка. Почуваючи, що треба буде котромусь із нас відповісти, я пошепки звернувся до Вовка, щоб відповідав він, але Вовк прошамкав мені, що зубний лікар не встиг полагодити йому челюсти, яку він дав йому латати, а без зубів він не може говорити, (потім я переконався, що й з зубами він дуже кепсько промовляв). Ефремов теж відмовився, бо тоді він ще не звик публично говорити; зоставалося відповідати мені, але я промовець ще слабший за Лисенка і ніколи не промовляв прилюдно. Але промови Галичан скінчилися, настала павза, і на нас поглядали ждучи від нас відповіді. Нічого було робити і я мусів встати і сказати кілька слів про те, що як колись Січ давала захист у себе всім, незадоволеним порядками на Україні, так тепер Галичина дає притулок нашому письменству, яке колись послужить до відродження нашої нації і закінчив словами, що ми виховалися в країні, де „від Молдавана аж до Фина, на всіх язиках, все мовчить", а тому я не звик говорити публично.

Зі Львова Лисенко і я та ще маляр Ів. Труш, жонатий з дочкою Драгоманова, навантажені вінками та всякими ювилейними дарунками, поїхали до Київа через Чернівці, а Ефремов ще залишився у Львові. В Чернівцях теж гучно вітали Лисенка в Народному Фомі; там я познайомився з проф. С. Смаль-Стоцьким, М. Кордубою, та иншими буковинськими діячами, які потім бували в Київі, коли приїздили на ювілей Котляревського, Лисенка та Нечуя-Левицького. Зробив візиту Ользі Кобилянській, що мешкала в малесенькій, бідненькій хатині, а до того щей хворіла.

Здаючи на орґанізаційній Раді відчит про подорож до Галичини, я закінчив словами:

— Одеський Смоленський, коли бувало співають „Ще не вмерла Україна", раз-у-раз додавав: „але вмерти мусить, що Ляхи не задушили, то Москаль додушить". Але, тепер я упевнився, що Україна справді не вмре; в Галичині за неї борються не тільки Дон-Кишоти, як у нас, а вулиця; там навіть за посади жандармів йде боротьба між Поляками та Українцями".

Пізніще я скільки разів бував у Львові на Загальних Зборах Наукового Товариства ім. Шевченка і познайомився там з багатьома галицькими видатними діячами. Особливо близько зійшовся я з небіжчиком Франком, який потім, вже бувши хворим, якийсь час гостював у мене в Київі. Зблизився я і з д-ром мед. Михайлом Косом, незвичайно талановитою людиною, яка, на жаль, змарнувала свої не аби які здібности на 30-ти літній австрійській урядовій службі поза Україною, а тим часом він міг би бути знаменитим університетським професором. Др. Кос теж приїздив до мене в гостину в Кононівку, а коли я 1919 року був конфінований Поляками в Мостисках, коло Перемишля, то др. Кос виклопотав мені дозвіл переїхати до Перемишля, де я, в його господі і його приятелів братів Дмоховських та п. Греголінського знаходив ласку й втіху в моїй журбі за родиною, що лишилася в Київі і терпіла за мене знущання по большевицьких Чека та Деникинських арештах...

У Львові познайомився я з незабутнім небіжчиком Костем Паньківським та д-ром Стефаном Федаком, який намагався полегчити їхні страждання, коли вони були 1915 року взяті царським урядом „заложниками" до Київа, але, на жаль, я сам тоді мусів ховатися від царської поліції і в Київі бував нелеґально і дуже рідко.

Буваючи в Галичині і спостерігаючи там широкий, як порівняти з Великою Україною, національний рух, я набірався певности, що й у нас він розівється, коли в Росії буде конституція і коли настане воля для прояву національного життя. Тому я завжди раяв нашим Українцям по змозі частіще їздити до Галичини, щоб наочно побачити тамошнє життє, і укріпитися в вірі в майбутнє відродженнє української нації на всім просторі України. Тоді Галичина була для нас зразком боротьби за своє національне відродженнє який підтримував і в нас віру й надію на краще будуче; Галичина була для України справжнім Піємонтом, бо до 1906 року тільки там могла розвиватися українська преса, музика і взагалі національне життє, яке в Російській Україні було суворо заборонено й придушено царським урядом.

(Дальше буде).

ДЕ ПАМЯТНИК ТАРАСА?

Уже пів століття минуло,
Як батько Тарас у труні,
Як віщеє серце заснуло,
Як співи замовкли сумні...
Чи постать Вкраїни пророка
Здалека очам маячить?
З брунатного бронзу, з висока?
Чи мармуром білим блищить?
В котрому то місци видніє
Той памятник, образ дивний?
Чи в Києві славнім ясніє
Тарасовий вигляд сумний?
Чи може сестриця Полтава
Той образ у себе хранить,
І щира хвала нелукава
Край його витає, бренить?
Ні, ні!... ще ніде на Вкраїні
Тепер не шукайте його,
На наші йкозацькій руїні
Не знайдете Батька свого!
Стоїть лише хрест одинокий,
Мов образ страждання і мук,
Отам, де той беріг високий
Дніпровий вислухує гук.
Памятник на всю Україну,
Рамена свої простяга,
Неначе з арідну країну
Він Господа просить, блага"...
І місяць сумною порою
З самітним хрестом гомонить,
Славута-Дніпро під горою
І беться, і рветься, й мумить...

Олена Пчілка.

Т. Ф.

ЗАКОНИ ПРИРОДИ

Три головні науки займаються дослідом природи: астрономія, фізика і природознавство. З тяжким трудом, працею цілих поколінь відкривають учені таємниці й закони природи, яких вона зависно береже. Якіж то є закони? З кождої науки наведу для приміру по одному. В астрономії є закон загальної ґравітації тіл, то зн. більше тіло притягає все менше тіло. Один з фізичних законів є, що тіла огрівані розширяються, остуджувані стискаються. В природознавстві є закон, що всі живучі істоти мусять линути. Закони природи відкривають учені не для самої цікавости, але щоби їх використати для добра всіх людей. Розуміння тих законів є одною з прикмет інтеліґентної людини.

Як відноситься чоловік до природи?

Цілий поступ і ровзій людства полягає на безумній боротьбі з природою і на використанню її безмірних сил. Чоловік воює з природою, але не може виломитися з під її законів. І в тім лежить суперечність: чоловік почувається ніби паном природи, а в дійсности є її слугою. І від віків ворушить і непокоїть людські уми тяжке до вирішення питання:

З природою чи проти природи, а друге не менше важне питання: чи природа ворожа людям чи прихильна.

Здавалося би, що коли земля родить усякі істоти то й повинна їм усім давати поживу. Але так не є. Природа дала всім істотам страшенний гін до розмноження і коли б яка будь ростина чи звірина була сама, то в короткім часі заповнила би цілу землю. Наведу такі всім знані приклади: насіння збіж родиться що-року тілько, що не стало би поля, колиб хотів усе висіяти. Курка на рік несе тілько яєць, що й пять курок не годні би їх усі висидіти. Одна риба клада сотки тисяч ікри, один чоловік міг би мати яких 4000 дітей. Звідкиж у кождого ґатунку живих істот виробився той шалений розродний розгін?

І так бачимо, що природа каже істотам страшно множитися, але не всім дає поживу. Котрим же дає? Сильнійшим. І то є другий важний закон природи: в боротьбі за істнованнє перемагає все сильнійший. У низших істот, так зв. первозвірів вистарчає розродна сила, висшим істотам потрібні ще кромі того духові прикмети: рухливість, хитрість здатність примінятися до обставин. З того виникає другий закон, що сила йде перед правом. Зрозуміннє того закону, його конечности і раціональности заощадила би людям і народам чимало гірких хвиль, розчаровань, розбитих надій.

У нас пр. люблять покликуватися на знамениті 14 пунктів Вільзона і нарікають, що вони досі не сповнені, викривлені. То не правда! Вони якраз були напростовані тим законом природи і не виконані лише ті, де Вільзон хотів закон природи поставити до гори ногами, а саме право перед силою.

Закони природи є відвічні, всесильні і непорушні та не знають виїмків. Здаються нам нераз дикими, безнощадними, але чи сама природа не є жорстока зі своїми посухами, гураґанами, землетрусами, спеками, морозами, недугами і неминучою смертю, що всіх живих чекає?

Мати земля, щедра і богата дає поживу істотам, але їй байдуже, хто з тої поживи користає і чи істота має як жити чи ні. Смерть і життя для природи без ріжниці; одно і друге є хемічним процесом спалювання, з смерти береться життя і все що живе, мусить згинути.

Матерія і сила незнищимі і раз-у-раз лише форму зміняють.

Ціла історія людства проходить на підставі незломних законів природи і законів суспільного життя. Кажуть, що історія є учителькою життя, але ще нікого нічого не навчила. Чому?

Бо люди привикли обходити людські і божі закони і гадають, що й закони природи дадуться обійти. Пр. закон фізичний каже, що кожда акція викликує протиакцію рівно сильну і в противний бік звернену. Гнет ще ніколи не викликав любови (на милування нема силування), але дехто думає, що можна гнобити і рівночасно привязувати до державности. Австрія, Німеччина і Росія розпалися не для того, що проґрали війну, але розсадили їх національні меншости. У нас люблять нарікати, що наша доля щербата, що ми могли би мати державу (адже мають її менші і гірші народи, як Альбанці, Естонці), як би не те а те, що все могло би бути инакше. — Але ж то, що є, себто факти сто раз важнійші від того, що могло би бути. І з фактами мусить кождий числитися, хто не хоче стратити всякий ґрунт під ногами.

Здавалось би, що коли закони природи такі незломні і всесильні і цілим житєм кермують то все, що діється, **мусить діятися** (фаталізм). Колись може наука розвинеться так, що люди зможуть угадувати історичні події так, як тепер угадують наперед природні явища; про затьміння сонця, місяця, рухи планет.

Але ми бачимо на кождому кроці, що богато є явищ припадкових (оказіоналізм), особливо в суспільнім життю. Своєю дорогою, що многі з тих явищ лише здаються припадковими, а в дійсности є конечні. На жаль наука соціольоґії, що досліджує ті явища, ще занадто молода і не може дати на все певної відповіди.

В природі є закон, що однакові причини викликують усе однакові наслідки. В суспільнім життю маємо безліч ніби однакових причин, але наслідки инакші. Візьмім приклади: учитель викладає всім ученикам однаково, але вповні користає з викладу може 5—6 на 40 решта лише трохи, деякі зовсім нічого. Або з двох людей, однаково убраних, один (у зимі) перемерзне, дістане запалення легких і натягне ногами, другий навіть без катару обійдеться. Або один напється алькоголю і стає веселий, инший стає сумний. Або один нарід через повстаннє осягає свободу, другий ні.

Чому ж то так? Бо безпосередні причини однакові, але обставини, себто причини причин неоднакові.

І так чоловік бореться з двоякою природою, з тою, що його окружає і з власною: із вродженим лінивством, поганими наклонами, налогами, привичками, нервами, бактеріями. Все що не видержує боротьби з природою гине мусить гинути і нема за чим жалувати! Чоловік, що сам себе не опановує, стає невільником других сильнійших людей.

Нарід, що не має сильної волі, не варт мати власної держави. Закони природи змушують людину бути сильною.

Давнійше вистарчала сила індівідуальна (одиниці), тепер лише сила гуртова (орґанізована) має вагу.

Виробляймо ж і збільшаймо нашу силу!

3. марта 1924.

Допись.

НЮАРК, Н. ДЖ.

Українське патріотичне жіноцтво.

Дня 6. цвітня с. р. відбулось протестаційне жіноче віче в Нюарку, яке урядили три українські жіночі товариства, а іменно: „Жіноча Громада", „Тов. св. Ольги" і „Жіноча Рада".

Я не знаю, чи усі жінки відчувають у своїм серці таку радість з приводу сеї праці, яка тепер починається між нашим жіноцтвом тут в Америці; — и однак, відчуваю таку радість, якої висказати не можу, що вкінці надходить час, що ми, жінки, беремось до громадянської праці. Знаю, яка єще в в нас непевність, знаю, що ми єще слабкі.

Рух, який починається тепер, можна порівнати з дитиною, яка ставить свої перші кроки.

Так дорогі посестри, ми себе єще взаїмно не знаємо і все питаємось себе: Котраж з нас буде говорити на вічу? Котраж з нас така „смілива"? Немає у нас таких жінок і т. д. Звідкіляж взялись тепер ці, що говорили на вище згаданому вічу? Вониж є між нами, молоді, гарні, повні життя й енергії, тільки нам не було нагоди досі їх пізнати.

Вони є між нами і говорили дуже гарно на вічу. І от в чому моя радість, що я пізнала, що єсть у нас жінки, котрі можуть стати на чолі нашого жіноцтва і повести нас гідним шляхом; тільки нам усім жінкам треба їх виплекати на таких провідниць, треба їх втягати до такої праці, треба нам жадати від таких жінок власне як д-ка Лисякова, д. Лотоцька, які стоять освітою вище від нас, щоб вони ішли і працювали з нами, щоб вони говорили, а ми слухали. Нам треба, ах як треба таких жінок, для громадянської праці!

Ольга Бесарабова замучена! Серце надриваєсь з болю! Однак мої дорогі посестри погляньте ширшими очима! Що нас привело на це віче? Що заставляє нас думати? Що, мої посестри?!

Смерть і мука замученої Бесарабової! Сей факт сумний, сей факт страшний! Однак сей факт не мине безслідно, а створить підойму до громадської роботи. Наш нарід повстає загально і се повстання, ся відбудова, яка переводиться тепер, се ніщо иншого, як будова родинного житла-хати. Господар носить дерево, рубає, инші мурують, инші побивають дах і т. д. однак при сім, як звичайно, не обійдесь без випадків. Оден покалічився, той поклав камінь не так як треба і т. д., а при тім вони учаться, набирають практики, досвіду і при такому ділі не обійдеться без жертв. Так дорогі посестри і у нас падуть жертви і у нас каліки і трупами встелена ціла Україна. Але ми не тратьмо духа, сльозу втираймо і йдім дальше крок за кроком. Читаймо, просвічаймося, єднаймося в жіночі товариства, де ми спільно пізнаємо себе. Помагаймо піднятись нашому бездольному краєві, добуваймо йому кращого буття, тоді і ми сміло глянемо широко отвертими очима, пізнаємо світ і добудемо правди! Про перехід віча згадувать не буду, бо се обовязок секретарок, тільки накінці згадаємо, що я вийшла з віча повна невисказаних думок, довго в ніч я не заснула і мріла про кращу долю нашого жіноцтва і нашого бідного краю.

Присутна.

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА"